

OŠ Trnsko

Zagreb

ISTRAŽIVANJE

Nacionalni ispiti iz perspektive učiteljica i stručnih suradnica koje su sudjelovale u njihovom eksperimentalnom provođenju u 4. razredu OŠ Trnsko

Studentice: Ana Kadlec
Valentina Stepan

Mentor: Biljana Manin, dipl pedagog,
izvrstan savjetnik

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	5
2. Teorijska polazišta rada.....	5
3. Način provođenja istraživanja.....	8
4. Uzorak.....	8
5. Postupci i instrumenti.....	9
6. Obrada podataka.....	9
7. Analiza rezultata.....	9
8. Rasprava.....	16
9. Zaključak.....	16
10. Literatura.....	17
11. Prilozi.....	18

1. Uvod

Tijekom prvog, intenzivnog tjedna školske stručno-pedagoške prakse, u Osnovnoj školi Trnsko trajalo je eksperimentalno provođenje nacionalnih ispita za četvrte razrede iz Hrvatskog/Materinskog jezika, Matematike i Prirode i društva. S obzirom da je pedagoginja mentorica ispitna koordinatorica, imale smo priliku detaljnije se upoznati s nacionalnim ispitima i njihovom provedbom u četvrtim razredima. Tijekom boravka u školi, uočile smo određene prednosti i nedostatke nacionalnih ispita te je nekoliko učiteljica i stručnih suradnica s nama podijelilo svoje stavove i promišljanja o provedbi samih ispita. Upravo zbog toga odlučile smo dodatno istražiti tematiku nacionalnih ispita i posvetiti im projektni zadatak. Cilj ovog istraživanja je ispitati stavove i iskustva učiteljica i stručnih suradnica koje su sudjelovale u eksperimentalnoj provedbi Nacionalnih ispita u četvrtim razredima Osnovne škole Trnsko. Smatramo kako je provođenje ovog istraživanja od velike koristi za pedagojsku teoriju i praksu, imajući na umu da su nacionalni ispiti novost u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu, osobito u četvrtim razredima. Zbog toga je važno upoznati iskustva, mišljenja i stavove sudionica koje su sudjelovale u njihovom eksperimentalnom provođenju, kako bi se stvorio prostor za refleksiju i moguća unapređenja. Ovim istraživanjem potičemo daljnja istraživanja problematike nacionalnih ispita, a svakako bi bilo korisno upoznati iskustva ostalih škola koje su sudjelovale u eksperimentalnom provođenju. Od velike važnosti bilo bi uključiti i same učenike koji su pisali nacionalne ispite te tako upoznati njihovu perspektivu o nacionalnim ispitima, što vidimo kao mogućnost za buduća istraživanja.

2. Teorijska polazišta rada

U odgojno-obrazovnim ustanovama, vrednovanje je ključan i neizostavan postupak kojim se, ukratko rečeno, dobivaju povratne informacije o vlastitom uspjehu i napredovanju. Moguće je razlikovati različite vrste vrednovanja, a u kontekstu nacionalnih ispita, riječ je o vanjskom vrednovanju obrazovanja. Prema *Pravilniku o načinu provedbe vanjskog vrednovanja i korištenju rezultata vanjskog vrednovanja školskih ustanova*, vanjsko vrednovanje podrazumijeva sustavne provjere znanja, vještina i sposobnosti učenika, kao i provjere ostalih sastavnica odgojno-obrazovnoga procesa, koje se organiziraju povremeno. Vanjsko vrednovanje provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji sa školskim ustanovama. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014) kao jedan od ciljeva u području odgoja i obrazovanja navodi potrebu za ustrojem sustava osiguravanja kvalitete

odgoja i obrazovanja. Temelj za osiguravanje kvalitete čine tri pristupa: samovrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova, vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova i unapređenje sustava vanjskog vrednovanja ishoda učenja. Time se ističe važnost provedbe sustavnog vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova, koje onda čini temelj i orijentir za samovrednovanje školskih ustanova. Također, vanjsko vrednovanje je ključno za kontinuirano unapređivanje kvalitete učenja i poželjnih ishoda odgoja i obrazovanja u školama, a škole dobivaju valjane povratne informacije o svom radu i procjenu vlastitog djelovanja (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014). Spomenuta Strategija (2014) donosi konkretne mjere za unapređivanje sustava vanjskog vrednovanja, što bi pridonijelo sustavu osiguravanja kvalitete odgoja i obrazovanja;

- razrada modela i procedure vanjskog vrednovanja i kontinuiranog praćenja rada ustanova, odnosno izrada Pravilnika i priručnika za vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova;
- planiranje i izrada programa provođenja vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova;
- održavanje edukacija i licenciranje vanjskih procjenitelja (evaluatora, auditora itd.);
- provođenje eksperimentalnih programa vanjskog vrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova.

Moguće je zaključiti kako se posljednja točka odnosi na eksperimentalno provođenje nacionalnih ispita, kojima ćemo se detaljnije posvetiti u narednim poglavljima ovog rada.

Prvi susret hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava s organizacijom i provedbom nacionalnih ispita bio je 2006. godine kada su se ti ispiti proveli u svim srednjim školama s gimnazijskim programom te su u njima sudjelovali učenici prvih razreda srednje škole (MZOŠ i NCVVO, 2006). Osim ispitivanja učeničkog znanja iz Hrvatskog i prvog stranog jezika, Matematike i Talijanskog kao materinskog jezika, učenici i nastavnici popunjavali su upitnike kojima su se provjeravala očekivanja, motivacija i iskustva učenika te mišljenje nastavnika o nacionalnim ispitima. Tijekom godina ti su se nacionalni ispiti razvili u sustav vanjskog vrednovanja obrazovanja koji se danas naziva državnom maturom i sustavno se provodi na kraju svake školske godine za učenike četvrtih i petih razreda srednjih škola. Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja pri Institutu za društvena istraživanja pod vodstvom dr. sc. Petra Bezinovića kroz upitnike za učenike i učitelje istražio je očekivanja, motivaciju i iskustva učenika te mišljenje nastavnika o nacionalnim ispitima (MZOŠ i NCVVO, 2006). Analiza tih upitnika pokazala je

da je učenicima (vrlo) važno ostvariti dobre rezultate na svim ispitima, a nastavnici uglavnom smatraju da se znanja i vještine ispituju na odgovarajući način te da su ispiti općenito dobro sastavljeni (MZOŠ i NCVVO, 2006).

Nakon provedbe tih nacionalnih ispita, autori Prpić i Miličević (2006) iste su godine proveli istraživanje čiji je cilj bio ispitati mišljenja i stavove nastavnika o vanjskom vrednovanju obrazovanja u obliku nacionalnih ispita te o odgojno-obrazovnom sustavu općenito. Zaključci spomenutog istraživanja (Prpić i Miličević, 2006) upućuju na to da nastavnici podržavaju uvođenje nacionalnih ispita te da prema njima imaju uglavnom pozitivne stavove. Što se pak tiče stavova učenika prema nacionalnim ispitima, većina je nastavnika istaknula da su učenici ove ispitate shvatili (pre)ozbiljno što je nekim učenicima izazivalo osjećaj stresa dok su ostali nastavnici (posebno nastavnici matematike) kritizirali neozbiljnost i slabu pripremu srednjoškolaca za nacionalne ispitate (Prpić i Miličević, 2006). Ostali zaključci ovoga istraživanja (Prpić i Miličević, 2006) govore da nastavnici nisu bili dovoljno kvalitetno ni na vrijeme informirani o ispitima i smatraju da se novac potrošen na ispitate mogao bolje iskoristiti, ali su većinski bili zadovoljni provedbom ispita u školi u kojoj rade.

Čak 16 godina kasnije, školske godine 2021./2022., nacionalni ispiti iz Hrvatskog jezika, Matematike, Biologije, Kemije i Fizike po prvi su se puta proveli u osmome razredu 81 osnovne škole u Hrvatskoj koje čine reprezentativni uzorak (NCVVO, 2022). Tijekom listopada tekuće školske godine (2022./2023.) ovaj se oblik ispita proveo s učenicima petih razreda i obuhvaćao je ishode i sadržaje prva četiri razreda osnovne škole iz predmeta Hrvatski jezik, Matematika i Priroda i društvo (NCVVO, 2022). Samo nekoliko mjeseci kasnije, tijekom ožujka 2023. godine, nacionalni su se ispiti provodili u četvrtim razredima 81 osnovne škole koje čine ranije spomenuti reprezentativni uzorak te u svim osmim razredima u Republici Hrvatskoj (NCVVO, 2023). Četvrti su razredi pisali nacionalne ispitate iz Hrvatskog/Materinskog jezika, Matematike i Prirode i društva, a osmi su razredi ove školske godine pisali čak osam ispita: Hrvatski/materinski jezik, prvi strani jezik, Matematika, Biologija, Fizika, Geografija, Kemija i Povijest (NCVVO, 2023). Cilj svih tih ispitivanja je “utvrditi temeljna znanja i kompetencije učenika na kraju pojedinih obrazovnih ciklusa” (Filipović, V. u Predgovoru Vodiča kroz sadržaj i strukturu nacionalnih ispita u četvrtome razredu u školskoj godini 2022./2023., 2022, 9) kako bi učitelji, učenici i roditelji dobili što bolju povratnu informaciju o razini učenikovih kompetencija. Ravnateljica zagrebačke Osnovne škole Kajzerica Majda Tometić (2023) kao prednost nacionalnih ispita ističe i činjenicu da će rezultati, osim konkretnih postignuća učenika, pokazati i znaju li hrvatski učitelji što i zašto rade te koliko kvalitetno obavljaju svoje

profesionalne dužnosti. Međutim, tijekom ovih ciklusa provedbe nacionalnih ispita, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja nije ispitivao očekivanja, motivaciju, iskustva i mišljenja učenika i učitelja o tim ispitima što je svakako propust jer bi ti podaci mogli poslužiti kao vrijedan izvor informacija za unapređenje cijeloga procesa nacionalnog ispitivanja učenika. Imajući to na umu i gledajući na nacionalne ispite kao na novost u hrvatskim osnovnim školama, a posebno u razrednoj nastavi, ovaj će rad pobliže prikazati stavove i iskustva nekoliko učiteljica i stručnih suradnica zaposlenih u Osnovnoj školi Trnsko koje su sudjelovale u eksperimentalnoj provedbi nacionalnih ispita u četvrtim razredima svoje škole.

3. Način provođenja istraživanja

Prije provedbe istraživanja, temu je potvrdio nositelj kolegija kao i pedagoginja mentorica. U dogovoru s mentoricom određen je datum i vrijeme istraživanja, a prije samog provođenja mentorici je poslan planirani Protokol provođenja istraživanja (Prilog 1). Istraživanje se provodilo 27. travnja 2023. godine u Osnovnoj školi Trnsko u sobi socijalne pedagoginje te u obliku fokus grupe. Fokus grupa započeta je u 12:00 sati i trajala je 35 minuta jer su u tome periodu sve sudionice izdvojile vrijeme za sudjelovanje. Odmah na početku, a nakon predstavljanja ispitivačica i teme fokus grupe, od svih sedam sudionica zatražen je potpis Pisane suglasnosti za sudjelovanje u i snimanje fokus grupe (Prilog 2) koju su sve sudionice potpisale (jedna sudionica čije ime stoji na Pisanoj suglasnosti bila je spriječena doći). Nakon toga, započeto je audio snimanje fokus grupe i postavljeno je prvo pitanje vezano uz asocijacije na temu Nacionalnih ispita. Nastavno na odgovore, postavljana su ostala pitanja iz Protokola (Prilog 2) smislenim redosljedom. Fokus grupa završena je u 12:35 te je tada zaustavljeno i njezino audio snimanje nakon čega su ispitivačice zahvalile sudionicama na izdvojenom vremenu i sudjelovanju u fokus grupi.

4. Uzorak

Uzorak ovog projektnog zadatka činile su djelatnice Osnovne škole Trnsko: knjižničarka, učiteljica Hrvatskog jezika iz predmetne nastave, dvije učiteljice razredne nastave i školske stručne suradnice psihologinja, pedagoginja i socijalna pedagoginja. Sudionice su odabrane prema kriteriju sudjelovanja u provedbi nacionalnih ispita, u prethodnom dogovoru s pedagoginjom mentoricom.

5. Postupci i instrumenti

Odabrana metoda provođenja istraživanja bila je fokus grupa. Ta je kvalitativna metoda istraživanja izabrana zato što je primjenjiva u istraživanju raznih tema, vremenski je efikasna te istraživačima omogućuje ispitivanje širokog spektra mišljenja, iskustava i stavova (Skoko i Benković, 2009). S obzirom na to da je optimalna veličina fokus grupe 8 +/- 2 člana (Skoko i Benković, 2009), to se pravilo slijedilo pri određivanju broja sudionika. Pitanja koja su tijekom razgovora postavljena osmislile su studentice ispitivačice na temelju iskustava sa stručno-pedagoške prakse te raznovrsnih mišljenja o Nacionalnim ispitima koje je bilo moguće pronaći u medijima i na društvenim mrežama. Cijela se fokus grupa zvučno snimala mobilnim uređajima za što su sudionice potpisale Pisanu suglasnost (Prilog 2).

6. Obrada podataka

Po završetku fokus grupe, napravljen je transkript razgovora. Iščitavanjem transkripta određene su glavne kategorije na koje je stavljen naglasak tijekom provedbe fokus grupe te je prema tome oblikovana analiza rezultata. Svaka je kategorija problematizirana kroz mišljenja i iskustva sudionica te potkrijepljena citatima iz transkripta.

7. Analiza rezultata

Asocijacije

Početkom fokus grupe, zamolile smo sudionice da podijele svoje prve asocijacije na nacionalne ispite. Najviše se spominjala odgovornost, zatim jednakost, objektivnost i “*micanje fokusa s ocjena*”. Pedagoginja je kao svoju asocijaciju navela knjižničarku koja je sudjelovala u realizaciji svakog nacionalnog ispita, prošle i ove godine. Knjižničarka je podijelila opširnije iskustvo i asocijacije na nacionalne ispite, koje također naglašavaju odgovornost učenika četvrtih razreda;

“Što se tiče provedbe nacionalnih ispita u četvrtom razredu, budući da sam bila i u višim razredima, primijetila sam da su oni to shvatili nekako najozbiljnije. Oni su si baš dali dosta truda. Uglavnom nisam primijetila nezadovoljstvo ili da im se ne da, s obzirom da su oni mali.”

Na temelju prvih asocijacija na nacionalne ispite, moguće je zaključiti kako su oni pozitivno percipirani od strane svih sudionica koje su sudjelovale u njihovoj realizaciji.

Svrhovitost nacionalnih ispita

Razgovor je nastavljen u smjeru same svrhovitosti nacionalnih ispita, odnosno zanimalo nas je jesu li oni potrebni i hoće li dati realnu sliku o radu škole. Sudionice su odgovorile da oni jesu potrebni i da će prikazati realnu sliku o radu škole;

“Ja mislim da hoće. Mislim da mi svi u ovoj školi prilično realno procjenjujemo vlastiti rad i rad djece. Mislim da će nam nacionalni ispiti samo potvrditi kvalitetu našeg rada.”

Pedagoginja se osvrnula na prošlogodišnje rezultate koje je ostvarila Osnovna škola Trnsko te naglasila kako su oni bili dosta visoki, posebno u trećoj kategoriji, što potvrđuje prethodnu izjavu. Jedna od učiteljica također se složila s prethodnim izjavama, ali i naglasila kako će roditelji dobiti realnu sliku o svom djetetu te njegovim mogućnostima, što smatra vrlo važnim, jer roditelji često imaju nerealna očekivanja od svoje djece.

Iskustva učenika s nacionalnim ispitima

Nastojalo se saznati kakva su bila iskustva samih učenika koji su sudjelovali u eksperimentalnoj provedbi nacionalnih ispita te je li im to bio stresan događaj. Sudionice su naglasile da su učenici zapravo bili više uzbuđeni te da ne smatraju da im je to bilo stresno iskustvo. Učenici su željeli pokazati svoje znanje te nestrpljivo iščekuju rezultate;

“Mojim učenicima, pogotovo djeci koja su izvrsna, njima je bilo bitno da pokažu to svoje znanje. (...) Ispitivali su kada će dobiti ocjenu, i sad pitaju za rezultate, žele znati kako su to odradili. Ne mislim da im je bio prevelik stres i da su morali nešto posebno učiti, ali to je nešto novo s čime se još nisu susreli i naravno da su možda više uzbuđeni.”

Kasnije tijekom razgovora sudionice su napomenule kako su učenici imali problema s provjerom zadataka, znalo se dogoditi da preskoče jednu cijelu stranicu ispita te je bilo naglašeno kako učenici u toj dobi generalno imaju problema s provjeravanjem točnosti zadataka. Također, učenicima je bilo i više nego dovoljno vremena za rješavanje ispita;

“Oni su za pola (predviđenog vremena) završili i ostalo vrijeme su morali sjediti u učionici. Mi smo im dali nekakve zadatke, tako da ranije nisu smjeli otići. U tom smislu bilo im je više nego dovoljno vremena.”

Iskustva učenika s teškoćama s nacionalnim ispitima

Tijekom razgovora, posebno smo se osvrnule na iskustva učenika s teškoćama koje nam je ukratko predstavila socijalna pedagoginja, koja je bila s njima tijekom nacionalnih ispita. Oni su nacionalne ispite rješavali odvojeno, zbog mogućnosti produljenog vremena pisanja, no istaknuto je kako je i njima bilo previše vremena na raspolaganju;

“(...) ali je to toliko puno vremena, oni se ne mogu posvetiti tome. Tako da što god su napravili, napravili su u roku. (...) Oni imaju mogućnost produljenog vremena, ali nitko nikad nije imao potrebe za tim.”

Najviše problema bilo je s uputama, odnosno učenicima s teškoćama bilo je izazovno ispunjavati listu s točnim odgovorima te im je za to bila potrebna pomoć socijalne pedagoginje;

“Ja sam sama sa sobom mijenjala te upute i prilagodila ih, ali djeci s prilagođenim (programom) je to dosta teško. Pogotovo im je teško zaokruživati i zatim prepisivati iksiće (točne odgovore). To sam najprije ja s njima, ne mogu oni to popratiti. Osim toga, ne mogu oni to ni provjeriti.”

Unatoč spomenutim poteškoćama, socijalna pedagoginja smatra kako su učenici s teškoćama napravili sve prema svojim mogućnostima, iskustvo opisuje kao zanimljivo, jer je to nešto novo s čime se često ne susreće te se tih dana u potpunosti mogla posvetiti njima.

Iskustva provoditeljica s nacionalnim ispitima

Što se tiče iskustva provoditeljica nacionalnih ispita, bila su prisutna različita mišljenja. Nekima to nije bilo stresno iskustvo, dok drugima je.

“Samo provođenje nije toliko stresno, koliko su pripreme stresne. Upisivanje podataka, raspored, raspoređivanje ljudi i rad po dvije smjene. Priličan stres.”

Pedagoginja je naglasila kako je razrednicima četvrtih razreda bilo nešto lakše, iako je i za njih to bio zahtjevan tjedan. Izazovno je bilo za one sudionice koje su za vrijeme svakog ispita morale biti od jutra dežurne. Razgovor se nastavio u smjeru poteškoća s uputama, naime u uputama iz Matematike i Prirode i društva bile su određene pogreške koje je bilo potrebno ispraviti. Također, prema uputama, učenici su nakon završetka pisanja ispita mogli otići, što je zapravo u praksi neizvedivo;

“I te upute su krive da mogu otići. U osnovnoj školi nemaju kuda otići. To je kriva uputa. To je vjerojatno preuzeto od maturanata.”

Zbog toga cijeli postupak nije bio jednostavan te je zahtijevao koncentraciju i organiziranost;

“Koliko god mislili da znate, mi dobijemo svaki put drugačije upute. Svaki put je nešto drugo – nešto ne dobijemo ili drugačije piše od onoga što smo mi mislili da jest, pa onda provjeravamo informaciju. A ako pogriješimo, naša je greška.”

Prije provođenja nacionalnih ispita, za ravnatelje i ispitne koordinateure bio je organiziran webinar te je za svakog učenika bilo potrebno unijeti u sustav mnogo podataka – ID broj, oib učenika, ime i prezime, datum rođenja, razred i predmete koje piše. To je bio jedan od izazova za ispitne koordinateure, a zbog nejasnih uputa bilo je potrebno mnogo snalažljivosti. Primjerice, situacija je u osmim razredima bila puno jednostavnija, jer su svi podaci učenika bili preuzeti iz e-Matica.

Priprema učenika za nacionalne ispite

Iako se u uputama za provođenje nacionalnih ispita navodi da učenike nije potrebno posebno pripremati za pisanje nacionalnih ispita, zanimalo nas je jesu li učiteljice ipak na bilo koji način pripremale učenike, bilo ponavljanjem određenih sadržaja ili motiviranjem za pisanje. Učiteljice su navele da su s učenicima radile redovni program i da nikakve posebne pripreme što se tiče nastavnog sadržaja nije bilo, što znači da su se i ovdje slijedile upute koje je dao Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Međutim, jedna je učiteljica spomenula da je učenicima pokazala dostupne primjere zadataka kako bi znali što mogu očekivati u ispitima. Ista se učiteljica potrudila umanjiti mogući strah ili anksioznost oko pristupanja ispitu objašnjavajući učenicima da je jednostavnije zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora nego odgovoriti na pitanje produljenog odgovora.

“Dobro, redovno smo radili. Ja sam im pokazala prošlogodišnje (...) čisto da znaju tip zadataka i da im osvijestim to da to nije teško jer je to zaokruživanje...”

Mišljenja roditelja i svrha nacionalnih ispita

S obzirom na to da roditelji ranije nisu dolazili u susret s ovakvom formom ispita, zanimalo nas je jesu li s učiteljicama dijelili mišljenja, postavljali pitanja ili upućivali primjedbe. Sudionice su se složile da se većina komentara i pitanja roditelja fokusirala na upitnost svrhe tih ispita u četvrtom razredu osnovne škole. Prema sudionicama, roditeljima nije bila jasna sama svrha ni smisao nacionalnih ispita za njihovu djecu. Drugim riječima, zanimalo ih je što će učenici četvrtih razreda dobiti pisanjem nacionalnih ispita. Jedna je učiteljica roditeljima govorila da će to za njih biti novo iskustvo što je roditelje, ali i učenike, barem djelomično zadovoljilo pa su roditelji redovno slali učenike u školu na dane kad su se pisali ispiti.

“Njih je zapravo zanimalo čemu se to provodi u četvrtom razredu, što će oni dobiti od toga u četvrtom razredu. Ja sam išla na to da će dobiti iskustvo jedno i nisu bili protiv toga pa da ne bi slali djecu u školu.”

Nastavno na komentare da roditelji ne vide smisao nacionalnih ispita, u razgovor se uključila i socijalna pedagoginja koja je naglasila da ona ipak vidi smisao nacionalnih ispita. Svoj je doprinos potkrijepila činjenicom da je današnje ocjenjivanje vrlo poticajno s obzirom na to da većina učenika prolazi ocjenom odličan zbog čega roditelji imaju nerealne slike o znanjima i sposobnostima svoje djece, a samim time i prevelika očekivanja od njih. Iako ne sumnja u kvalitetu rada učitelja, ovi bi ispiti trebali objektivno prikazati znanje i rad učenika, ali i samih učitelja.

“Današnje je ocjenjivanje poticajno do maksimuma i svi prolaze s pet. I sad će roditelji vidjeti koliko ta djeca znaju. Dakle, to je pokazatelj njihovog znanja. (...) Ja ni malo ne sumnjam u rad učitelja (...), a roditelji imaju neke totalno nerealne slike. Tako da ako se tu malo nešto pomakne...”

Na socijalnu pedagoginju nadovezala se i učiteljica Hrvatskog jezika koja je potvrdila njezinu izjavu govoreći da mnogo učenika s odličnim ocjenama u razrednoj nastavi bude razočarano uspjehom na inicijalnim ispitima u petom razredu jer ispada da su daleko od znanja koja se očekuju za najvišu ocjenu. Rekla je i kako smatra da bi nacionalni ispiti trebali biti dobra lekcija učenicima da ne uče kampanjski, već da uče redovito kako bi im se znanje održavalo na nekoj

konstantnoj razini i kako bi ga mogli stalno koristiti. Učiteljica smatra da će nacionalni ispiti roditeljima poručiti da ocjena nije sve u životu te da je stvarno znanje mnogo bitnije od ocjene koju učenici imaju.

Kako je u razgovoru spomenut odnos ocjena i realnih znanja učenika, ispitanice smatraju da je za prevelik naglasak na krajnji uspjeh i ocjene zapravo odgovoran odgojno-obrazovni sustav u kojemu su (uglavnom) isključivo zaključne ocjene preduvjet za upis srednjih škola. Samim time, veliki pritisak roditelji stavljaju i na nastavnike koji te ocjene zaključuju.

“Preveliki su kriteriji i normalno da onda učenici žele što više ocjene, a onda i roditelji stavljaju pritisak na nas tako da- sve je to povezano. A sve na kraju ide od sustava obrazovanja, ništa drugo.”

Pedagoginja podržava strane sustave odgoja i obrazovanja u kojima se već nakon četvrtog razreda analizira razina znanja i mogućnosti učenika kako bi se već tada barem djelomično usmjerili u profesiju jer smatra da je prekasno to raditi u 8. razredu kad ih samo nekoliko mjeseci dijeli od polaska u srednju školu. Upravo bi zato nacionalni ispiti mogli poslužiti kao usmjerenje u gimnaziju ili u struku.

“Ja jesam za engleski sustav obrazovanja (ili njemački) da se zna iza četvrtog razreda otprilike...”

Pedagoginja je zatim spomenula da su danas gimnazije vrlo poželjne, ali su one same po sebi vrlo zahtjevne i nakon njih još slijedi i akademsko obrazovanje. Istovremeno se slabo razmišlja o potrebi za raznim strukovnim zanimanjima i urođenim talentima i mogućnostima učenika kojima bi se mogli usmjeriti u buduće zanimanje.

“Profesionalno usmjeravanje je postalo čudno jer svi bi trebali ići u gimnazije i svi žele ići u gimnazije, a nitko ne razmišlja da su ispred njih još četiri godine srednje škole i pet godina fakulteta da bi to imalo smisla. Nitko ne razmišlja o tome da treba svih vrsta zanimanja, a ponajmanje razmišljaju o svojim urođenim talentima i mogućnostima.”

Mjesta za poboljšanje provedbe nacionalnih ispita

Da sve ne bi ostalo samo na iskustvima i trenutačnom stanju nacionalnih ispita, sudionice smo upitale koji su to načini i mjesta za poboljšanje cijelog procesa provedbe nacionalnih ispita kako bi on za sve bio ugodniji i lakši.

Složile su se da je najveći problem nacionalnih ispita njihova nejasna svrha. Učenici su za njih imali mnoga pitanja: hoće li se rezultati nacionalnih ispita računati kao pojedinačna ocjena iz predmeta koje su pisali, hoće li to možda biti zaključna ocjena iz tih predmeta, imaju li te ocjene kakvoga utjecaja na upis u srednju školu te kada će ti rezultati uopće stići. Shvatile su da je učenicima upravo ta neizvjesnost bila najveći izvor stresa jer ne razumiju čemu točno služe i imaju li kakvoga utjecaja na njihov daljnji odgojno-obrazovni put.

“Ono što zbunjuje i nas učitelje i učenike je što oni još uvijek, niti mi, znamo čemu to vodi.

(...) Mislím da im je to najstresnije.”

Sudionice su zatim problematizirale broj ispita koji učenici pišu, a posebno osmaši. Ako ti ispiti za učenike nemaju opipljivu svrhu, upitna je vjerodostojnost odgovora. Treba se zapitati jesu li se učenici potrudili što bolje riješiti ispite jer (barem nekima) nedostaje motivacija za pokazivanjem znanja.

“Šta ako loše riješim? Ništa. A šta ako dobro riješim? Opet ništa. (...) Ionako mi se ništa ne može dogoditi.”

Osmi su razredi nacionalne ispite pisali čak tri tjedna pa su sudionice komentirale da bi i njima samima već bilo naporno slušati slične upute toliko puta, motivacija za rješavanje bi sasvim izostala i to bi moglo završiti zaokruživanjem odgovora bez razmišljanja. Moguće rješenje toga bilo bi uvođenje obveznih i izbornih predmeta koje bi učenici birali ovisno o željenoj srednjoj školi što bi onda funkcioniralo na principu državne mature.

“Definitivno je previše.(...) Stavljám se u poziciju četrnaestogodišnjaka. Treći tjedan, u trećem mjesecu ja bi im zaokruživala bilo što, već bi mi bilo dosta.”

Nadalje, svi se nacionalni ispiti pišu unutar perioda od četiri tjedna što su sudionice istaknule kao izazov za funkcioniranje škole iako smatraju da su se u uvjetima koje imaju snašli najbolje što su mogli. Kao razloge su navele nedostatak učitelja i učionica te rad u dvije smjene.

“Da smo u jednoj smjeni bolje bismo se snašli.”

Sudionice su zatim spomenule i rezultate nacionalnih ispita koji će vjerojatno stići zadnji dan školske godine te će se upisivati u e-dnevnik.

“Prije zaključivanja ocjena ćeš upisati u bilješku.”

Škola će za svakoga učenika dobiti broj bodova i postotak riješenosti ispita, a roditelji će ih također moći vidjeti, najvjerojatnije preko elektronske pošte. Sudionice smatraju da rezultati stižu prekasno i da neće imati vremena o njima razgovarati s učenicima. Kada bi rezultati došli ranije, učiteljice bi učenike još stigle motivirati da se potrude popraviti neke ocjene, bolje napisati zadnje ispite i eventualno poraditi još malo na predznanju za peti razred.

“Kakva korist od zadnjeg dana? Zadnji dan ćemo se provešiti jer se rastajemo, sigurno nećemo o nacionalnim ispitima.”

8. Rasprava

U analizi fokus grupe primjetni su vrlo pozitivni stavovi sudionica, a većina se primjedbi ili problema odnosi na svrhu nacionalnih ispita, upute za provođenje i vremensko trajanje samih ispita što ne spada u nadležnost ni odgovornost škole.

No, kao ograničenje ovoga istraživanja ističemo mogućnost drugačijega dojma o nacionalnim ispitima neposredno nakon njihova provođenja u odnosu na dojmove opisane u analizi. Nadalje, u fokus grupu nisu bili uključeni svi učitelji i učiteljice koji su u njihovu provođenju sudjelovali, što također može imati utjecaja na rezultate. Potrebno je još jednom napomenuti da se rezultati ove fokus grupe odnose samo na jednu osnovnu školu pa bi rezultati iste takve fokus grupe možda bili drugačiji u nekoj drugoj osnovnoj školi.

Mnoga međunarodna istraživanja, poput PIRLS-a, uz ispitne knjižice šalju i različite upitnike o provedenim ispitima za učenike, roditelje, nastavnike i ravnatelje što smatramo iznimno korisnim rješenjem za ispitivanje stavova i iskustava osoba koje u tim ispitima direktno sudjeluju, a čije analize mogu poslužiti za unapređenje provođenja tih ispitivanja. Takvi bi upitnici bili od velike koristi u eksperimentalnim ispitivanjima poput nacionalnih ispita.

Kako je ova fokus grupa o nacionalnim ispitima bila općega karaktera, bilo bi korisno u budućim istraživanjima konkretnije se usmjeriti na pojedine aspekte spomenute u ovoj fokus grupi te u njih uključiti i ostale subjekte odgojno-obrazovnog procesa.

9. Zaključak

S obzirom na činjenicu da se nacionalni ispiti u četvrtim razredima provode eksperimentalno, bilo je za očekivati da će u procesu provođenja ispita biti nejasnoća i propusta. Međutim, stavovi sudionica fokus grupe prema nacionalnim ispitima ipak su većinski pozitivni i smatraju

da će se iz rezultata moći vidjeti stvarno stanje znanja i sposobnosti učenika koje se može usporediti s njihovim školskim ocjenama. Ta bi usporedba učenicima, učiteljima i roditeljima mogla biti pokazatelj stvarnog rada učenika i učitelja, a roditeljima će pružiti realniju sliku o znanju njihove djece. Međutim, upitna je vjerodostojnost učeničkih odgovora, što zbog zamora do kojega je vremenom došlo, a što zbog nedostatka konkretne i opipljive svrhe nacionalnih ispita za same učenike. Ovo je istraživanje tek zaronilo u tematiku nacionalnih ispita, a dubljom analizi u budućnosti poslužiti će i rezultati koji se očekuju do kraja školske godine.

10. Literatura

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014) *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* [online] Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf> [17. svibnja 2023.]

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2006) *Nacionalni ispiti 2006* [online]. NCVVO. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/nacionalni-ispiti-2006/> [15. svibnja 2023.]

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2022) *Nacionalni ispiti i samovrednovanje* [online]. NCVVO. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/34275-2/> [15. svibnja 2023.]

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2023) *Upute školama za provedbu nacionalnih ispita u 8. razredu* [online]. NCVVO. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/upute-za-provedbu-nacionalnih-ispita/> [15. svibnja 2023.]

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2022) *Vodič kroz sadržaj i strukturu nacionalnih ispita u četvrtome razredu u školskoj godini 2022./2023.* [online]. NCVVO. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2022/11/Vodic-kroz-sadrzaj-i-strukturu-NI-4-razred-osnovne-skole.pdf> [16. svibnja 2023.]

Narodne novine (2011) Pravilnik o načinu provedbe vanjskog vrednovanja i korištenju rezultata vanjskog vrednovanja školskih ustanova. Zagreb: Narodne novine d.d., br. 23

Prpić, M. i Miličević, F. (2006) Mišljenja nastavnika o nacionalnim ispitima: kvalitativna analiza. *Sociologija i prostor* [online], 44 (172/173 (2/3)). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/93827> [15. svibnja 2023.]

Skoko, B. i Benković, V. (2009) Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. *Politička misao* [online], 46 (3). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/50954> [11. svibnja 2023.]

Tometić, M. (2023) *Što o školi mislimo mi u školi[1.]: Zašto mislim da nam trebaju nacionalni ispiti?* [online]. Školski portal: Školska knjiga. Dostupno na: <https://www.skolskiportal.hr/kolumne/zasto-mislim-da-nam-trebaju-nacionalni-ispiti/> [16. svibnja 2023.]

11. Prilozi

Prilog 1: Protokol provođenja istraživanja

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

Školska stručno-pedagoška praksa

Voditelj kolegija: dr.sc. Ante Kolak, izv. prof.

Pedagoginja mentorica: Biljana Manin, izvrsna savjetnica

Ljetni semestar akademske godine 2022./2023.

Projektni zadatak

Nacionalni ispiti iz perspektive učiteljica i stručnih suradnica koje su sudjelovale u njihovom eksperimentalnom provođenju u 4. razredu OŠ Trnsko

Metoda ispitivanja: fokus grupa

Ispitanici: učiteljice i stručne suradnice koje su sudjelovale u provedbi Nacionalnih ispita u 4. razredu osnovne škole

Datum, vrijeme i mjesto: 27.04.2023. u 12:00, soba socijalne pedagoginje

Trajanje: 35 min

Cilj istraživanja/ provedbe fokus grupe: Gledajući na Nacionalne ispite kao na novost u hrvatskim osnovnim školama, a posebno u razrednoj nastavi, cilj fokus grupe je ispitati stavove i iskustva učiteljica i stručnih suradnica koje su sudjelovale u eksperimentalnoj provedbi Nacionalnih ispita u četvrtim razredima OŠ Trnsko.

Pisana suglasnost: Prije početka snimanja fokus grupe, od sudionica će se tražiti pisana suglasnost za sudjelovanje u istraživanju i snimanju fokus grupe. Snimka će se koristiti isključivo za potrebe pisanja Izvješća o stručno-pedagoškoj praksi, neće se dijeliti i nakon transkripcije bit će izbrisana, a rezultati projektnog zadatka biti će dostupni svim sudionicama.

Uvod: Predstavljanje studentica i zahvala sudionicima na dolasku te predstavljanje cilja istraživanja. Nakon toga, od sudionica se traži da se ukratko predstavite.

Općenita pitanja za sve sudionike

Koje je vaše mišljenje o Nacionalnim ispitima? Jesu li potrebni? Hoće li dati realnu sliku o radu škole? Je li to dobar način samovrednovanja škole?

Jesu li Nacionalni ispiti za vas bili stresni? Jeste li zbog njih imale više posla?

Što se tiče samih ispita- što mislite o njihovom trajanju, broju zadataka, pravilima vezanim uz ispitne vrećice, bar kodove i ostale slične pojedinosti?

Je li način provođenja ispita za učenike jednostavan ili kompliciran? Kako su se snašli takvom formatu ispita?

Možete li izdvojiti neku pozitivnu stranu/posljedicu/ishod NI?

Pitanja za nastavnike:

Prema vašoj procjeni, kako su učenici prihvatili činjenicu da će pisati Nacionalne ispite?

Kako su se učenici osjećali/ponašali danima prije ispita, tijekom ispita i nakon njih?

Jeste li učenike na bilo koji način pripremali za te ispite? (pod pripremu smatramo i motivaciju, podsjećanje na pribor koji treba uzeti, ponavljanje određenih sadržaja, ...)

Koji su bili izazovi tijekom provedbe ispita?

Jesu li roditelji dijelili svoje misli o nacionalnim ispitima s vama? Što oni kažu o ispitima?

Jesu li neki učenici odbijali pisati Nacionalne ispite, s obzirom da nisu obavezni?

Pedagoginja:

Što mislite o smjernicama NCVVO-a za provedbu NI?

Je li za koordinateure bio organiziran sastanak, edukacija ili nešto slično?

Socijalna pedagoginja:

Kako su NI prošli za učenike s teškoćama?

Koji su bili izazovi tijekom provedbe ispita?

Jesu li neki učenici odbijali pisati Nacionalne ispite, s obzirom da nisu obavezni?

